

WSTĘP

Introduction

Problematyka rynku pracy pozostaje od lat w centrum zainteresowania nie tylko instytucji i osób odpowiedzialnych za procesy mikro- i makroekonomiczne, ale także szerokiego grona reprezentantów różnych dyscyplin naukowych. Oprócz licznych – prowadzonych ustawicznie – ekonomicznych diagnoz rynku pracy staje się on coraz częściej obiektem poszukiwań badawczych socjologów, psychologów i pedagogów. Istnienie tak rozległego multidyscyplinarnego pola analiz wynika z bardzo złożonego i wieloaspektowego funkcjonowania rynku pracy. Nawet w ujęciu *stricte* ekonomicznym nie można ograniczać jego oglądu jedynie do płaszczyzny, na której dochodzi do gry między podażą a popytem na pracę. Rynek pracy jest bowiem jednym z ogniw całościowego procesu gospodarowania zasobami ludzkimi. Już sam ten fakt sugeruje, że w badaniach nad nim należy uwzględniać wiele innych zagadnień związanych choćby z: orientacją szkolną i zawodową, edukacją do profesji (szkolną i pozaszkolną), kształceniem ustawicznym, poradnictwem i doradztwem zawodowym, funkcjonowaniem instytucji rynku pracy, polityką państwa w omawianym zakresie (głównie polityką zatrudnienia), postawami i potrzebami osób poszukujących pracy oraz pracodawców, społeczną mobilnością zawodową, a w tym gotowością do podejmowania zatrudnienia na zagranicznych rynkach pracy itp.

Należy zauważyć, że współczesny rynek pracy podlega ciągłym zmianom, a jakość jego funkcjonowania zależna jest od wielu czynników. Do najważniejszych należy zaliczyć między innymi zmienną koniunkturę gospodarczą (regionalną, krajową i międzynarodową), postęp naukowo-techniczny i związane z tym nowe technologie produkcyjne, zmiany w organizacji pracy, w tym uelastycznianie zatrudnienia, strukturę społeczną i procesy demograficzne, stosunki międzynarodowe oraz globalizację, która w znacznym stopniu decyduje o charakterze i sile oddziaływania niemal wszystkich wcześniej wymienionych czynników.

Wspomniana zmienność sytuacji na rynku pracy stanowi poważne wyzwanie dla oficjalnych czynników zajmujących się procesami jego regulacji. Powinna być zatem nieustannie monitorowana poprzez systematyczne badania.

Z punktu widzenia nauk humanistycznych i społecznych, w tym pedagogiki, szczególnie istotne znaczenie mają badania nad funkcjonowaniem jednostek na rynku pracy. W literaturze naukowej znajdujemy wiele opracowań poświęconych kwestiom przygotowania zawodowego oraz indywidualnych potrzeb w tym zakresie, aspiracji edukacyjnych i zawodowych różnych kategorii społecznych, planowania i realizowania kariery zawodowej czy osiągnięcia sukcesu zawodowego. Osobny rozdział stanowią analizy poświęcone sytuacji życiowej osób bezrobotnych. Wielu badaczy interesuje się nie tylko przyczynami i skutkami długotrwałego pozostawania bez zatrudnienia, ale również umiejętnościami poszukiwania pracy, szansami przywrócenia osób bezrobotnych (inkluzji) na rynek pracy, gotowością do poszukiwania zatrudnienia poza granicami kraju.

Badania rynku pracy są istotne z co najmniej kilku względów. Po pierwsze, ich wyniki mogą przyczynić się do usprawnienia polityki rynku pracy (zarówno w wymiarze lokalnym, jak i krajowym) stosownie do pojawiających się potrzeb i wyzwań. Po drugie, rozpoznanie niedostatków w zakresie przygotowania zawodowego, zgłaszanych przez poszukujących pracy, pracowników oraz pracodawców, może przyczynić się do weryfikacji i racjonalizacji programów kształcenia, doksztalcenia i doskonalenia zawodowego oraz profesjonalizacji edukacji. Wreszcie, dostarczając informacji o potrzebach i aspiracjach osób bezrobotnych i poszukujących pracy, badania takie mogą stanowić źródło cennych wskazówek dla instytucji zajmujących się aktywizacją zawodową.

Prezentowany tom zeszytów *Annales* zawiera kilkanaście artykułów, których treści w znacznej mierze odnoszą się do wyżej wskazanych zagadnień, lecz z pewnością nie wyczerpują ich zakresu w całości.

W pierwszym z artykułów *Pedagogika wobec wyzwań współczesności* Waldemar Furmanek analizuje pedagogikę, która ustawicznie musi odpowiadać na problemy i zagrożenia współczesności. Celem pracy było zwrócenie uwagi na trudności w interpretacji misji i wizji nowoczesnej edukacji, a także w zakresie metodologii badań. Autor akcentuje istnienie wielu nowych problemów badawczych generowanych przez przemiany cywilizacyjne. Z kolei Zygmunt Wiatrowski w opracowaniu *Rzeczywiste i urojone problemy standaryzacji kształcenia uniwersyteckiego (w obszarze nauk pedagogicznych)* zwrócił uwagę na długą historię i bogatą literaturę z zakresu standaryzacji kształcenia. Autor ukazał różne aspekty i opinie dotyczące standaryzacji w dziedzinie szkolnictwa wyższego w kontekście wdrożonych przez Unię Europejską w 2008 roku Europejskich Ram Kwalifikacji. W artykule zatytułowanym *Koncepcja doksztalcenia i doskonalenia zawodowego w ujęciu Tadeusza W. Nowackiego wciąż aktualna we współczesnych realiach rynku pracy* Barbara Baraniak podkreśla wnikliwy sposób postrzegania proble-

mów doksztalcania i doskonalenia zawodowego przez Tadeusza W. Nowackiego. Zdaniem autorki, koncepcja Tadeusza W. Nowackiego wpisuje się w model rozwojowy pracy – zapoczątkowany przez Piusa XI, a kontynuowany również przez kardynała Stefana Wyszyńskiego – zgodnie z którym udoskonaleniu podlega nie tylko tworzywo pracy, ale i jego twórca, czyli człowiek. Kolejne dwa artykuły dotyczą problematyki kariery zawodowej Polaków. W pierwszym *Kariery zawodowe doby transformacji kulturowych. Pytania o poradnictwo* Magdalena Piorunek skupia się na przedstawieniu specyfiki karier zawodowych będących wynikiem globalizacji oraz przemian kulturowych i gospodarczych. Autorka identyfikuje różne wzory zawodowe karier realizowanych przez osoby obecnie aktywne na rynku pracy oraz nawiązuje do roli poradnictwa zawodowego podczas ich kształtowania. Beata Jakimiuk natomiast w opracowaniu *Aksjologiczne aspekty kariery* prezentuje zagadnienia związane z różnymi sposobami rozumienia kariery, aksjologicznym charakterem procesu kariery oraz implikacjami dla pedagogiki w zakresie badań teoretycznych oraz działań praktycznych dotyczących wspierania rozwoju kariery.

Ciekawe rozwiązania związane ze zjawiskiem ściśle łączącym się z problemem transformacji znajdzie czytelnik w artykule Anny Tychmanowicz, Agaty Goździewicz oraz Beaty Zarzyckiej *Transmisja wartości w rodzinach migrantów*. Opierając się na wynikach badań własnych, autorki zaakcentowały najbardziej skuteczną psychologiczną strategię adaptacji do nowego środowiska, polegającą na połączeniu dwóch kultur wartości, czyli kultury kraju pochodzenia z kulturą państwa przyjmującego. Z kolei Joanna Michalak-Dawidziuk w opracowaniu *Praktyczny wymiar kształcenia na poziomie studiów wyższych a współczesny rynek pracy* wskazała na zmiany w szkolnictwie wyższym zmierzające w kierunku uprzątnienia kształcenia. Analizie poddała nowy model kształcenia oparty na wiedzy, umiejętnościach i kompetencjach na tle działań zmierzających do dostosowania planów i programów kształcenia do realnego rynku pracy. Artykuł *Rola pracodawców w kształtowaniu sylwetki absolwenta uczelni*, autorstwa Izabelli Kust, ukazuje nowe podejście do procesu nauczania i wprowadzenia profilu takiego absolwenta, który powinien sprostać wymaganiom współczesnego rynku pracy. Tłem rozważań autorka uczyniła Krajowe Ramy Kwalifikacji.

Ważne kwestie poruszają również opracowania dotyczące zagadnień związanych z problematyką (aspektami) pracy socjalnej. Ewa Kantowicz w artykule *Edukacyjne wymiary profesjonalizacji pracy socjalnej* odniosła się do wielu kontrowersji istniejących wokół procesu edukacji zawodowej w zakresie działania socjalno-wychowawczego i odpowiadającego nowym wyzwaniom kształcenia kompetencji profesjonalnych pracowników socjalnych. Autorka podjęła dyskurs nad edukacyjnymi wymiarami profesjonalizacji pracowników socjalnych, stanowiący próbę refleksji nad możliwymi obszarami eksploracji tego problemu, oraz dylematami związanymi z kształtowaniem oczekiwanej wiedzy, umiejętności

oraz postaw, które sprzyjałyby efektywnym działaniom zawodowym. Anna Koltarska-Michalska z kolei w rozważaniach zatytułowanych *Przykłady dysfunkcji w kształceniu pracowników socjalnych* zwróciła uwagę na pewne niedomagania i nieprawidłowości związane z edukacją na kierunku praca socjalna. Zdaniem autorki, pojawiły się one w wyniku nadmiernych tendencji Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej do ujednolicania, standaryzacji i nadmiernego kontrolowania całego procesu kształcenia pracowników socjalnych. W artykule *Zarządzanie sobą – umiejętność konieczna dla współczesnego nauczyciela* Stanisław Dawidziuk wskazuje, że współczesny świat stwarza nieograniczone możliwości osiągnięcia sukcesów w wybranej przez siebie dziedzinie. Aby odnieść sukces w otaczającym nas świecie, zdaniem autora, należy nauczyć się zarządzać sobą. Z kolei Sławomir Rębisz wraz z Iloną Sikorą w opracowaniu *Preferowane cechy nauczyciela akademickiego kierunku pedagogika w opinii studentów Uniwersytetu Rzeszowskiego i Uniwersytetu Palackiego w Ołomuńcu*, opierając się na wynikach badań własnych, wskazali i porównali pożądane cechy nauczyciela akademickiego na kierunkach pedagogicznych obu uczelni. Natomiast celem badań Andrzeja Różańskiego, opisanych w artykule *Motywacja osiągnięć edukacyjno-zawodowych słuchaczy podyplomowych studiów menedżerskich*, było określenie poziomu motywacji osiągnięć edukacyjnych i zawodowych osób podejmujących menedżerskie studia podyplomowe.

Publikacja skierowana jest do szerokiego grona odbiorców – studentów nauk społecznych i humanistycznych, praktyków, a także teoretyków podejmujących próby rozwiązywania problemów współczesnego rynku pracy.

Marta Czechowska-Bieluga
Grzegorz Sanecki